

A MAGYAR ÉS A FINN PRONOMINALIZÁCIÓ

ZEMPLÉNYI VERONIKA

"A pronominalizáció az a nyelvtani folyamat, amelynek során - amelynek szabályai szerint - a névszók helyébe névmások állíthatók". (Antal 1977:88)

A szövegalkotásban ismert jelenség a megismételt főnévi csoport névmással való helyettesítése. A névmás és a névszó közti viszony a korreferencia egyik válfaja. A névszó a névmás antecedense. A korreferencia elemei ugyanarra a nyelven kívüli jelöltre vonatkoznak.

A névmásoknak kettős funkciójuk van a szövegben: az anafora és a deixis. Az anafora a már említett főnévre vagy főnévi csoportra utal, a deixis a nyelvi kontextuson kívül álló tárgyra, személyre vonatkozik. Névmásítás (pronominalizáció) esetén anaforáról beszélünk.

A finn és a magyar pronominalizáció összehasonlításakor választ kereshetünk egy általánosabb kérdésre, mégpedig arra, hogy milyen feltételek teljesülése esetén állítható a névszó helyébe névmás a magyar és a finn szövegben; és választ kereshetünk egy speciálisabb kérdésre: Mikor jelenik meg a magyar mondatban a személyes névmás, a "törölt" személyes névmás, és a személyes névmás funkciójában mikor állhat mutató névmás? Vizsgálható az, hogy mindezeknek mi felel meg a finn

nyelvben, s melyek a szövegre utaló személyes névmások és mutató névmások használatának a sajátos problémái.

Hogyan utal vissza a magyar és a finn személyes névmás? Van-e hasonlóság, milyenek a különbségek?

A magyar és a finn ugyan rokon nyelv, de igen távoli ez a rokonság. M. Korhonen gondolatát idézem, miszerint a finn-ugor nyelvcsaládban a finn és a magyar nyelv egyrészt nagyon távol van egymástól, másrészt nagyon közel került egymáshoz. Távol van azért, mert időben 5000 év választja el, s közel van azért, mert különélete során mindkét nyelv gyakran került azonos hatások alá, amelyek azonos módon határozták meg a fejlődését. (Vö. Korhonen 1981:56)

A következőkben a mondaton belüli pronominalizáció kérdésköréből az anaforikus funkció különbségeit fogom vizsgálni. A "szabálytalanul" megjelenő névmások funkciójában keresem az eredeti, közös alapnyelvi deiktikus vonásokat, s az eredetitől való eltávolodás különböző mértékét, s az egymáshoz való közeledés mozzanatait.

A magyar anaforikus névmások: ő, ők, az, azok, őket, azokat s e névmásoknak mutató névmási és személyes névmási határozós alakjai.

A finnben az egyes szám 3. személyű névmások: hän se; többes szám 3. személyű alakok: he, ne, s anaforikus névmásként jelennek meg még a következő mutató névmások: se, tämä, tuo.

Dolgozatomban a magyar névmáshasználat vitatott területéről, az ő - az, őket - azokat problémájáról szólok; a finnben a hän - se névmás közti megoszlást tárgyalom, s megemlítem a se élettelenre utaló névmásnak "szabálytalanul" emberre való alkalmazását.

A magyar visszautaló névmások már több mint száz éve vitára késztették a nyelvészeket. A vitát a Magyar Nyelvőr egyik levélírója indította azzal, hogy kifogásolta Simonyinak egy mondatában az őket alakot ott, ahol a -nott, -nol, -ni határozóragokra utalt vissza. "Ezen fölvetés mellett nem is lehet őket megmagyarázni," (Nyr. 14. évf. 488.) A levélíró megfogalmazta azt a téves nézetet, ami azóta is él a köztudatban: Az az mutató névmás dologra, az ő pedig személyre vonatkozik. (A vitáról l. Elekfi 1980a: 177-178; 1980b: 299 és Szepesy 1975: 414-416.)

Már Arany János szembefordult ezzel a felfogással. Heves vitát folytatott Brassai Sámuellel. Brassai is azt vallotta, hogy az az dologra, az ő személyre vonatkozik. Arany szerint "az ő és az az személyre és dologra egyaránt vihető". (Összes Művei 11: 245-1968.)

Ugyancsak régi eredetű a másik álszabály, amely az előbbi álszabály ellensúlyozására jött létre: Az előzményben megnevezett dologra hangsúlytalanul csak a személyes névmás tárgyalakja (illetve annak paradigmájához tartozó személyragos ha-

tározószó) a magyaros.

- 1./ Báránnyfelhők úsznak az égen.
Órákig elnézem óket.

(Elekfi 1980c: 299)

Sokan megkérdőjelezték ennek a szabálynak a jogosságát. 1975-től 1980-ig ismét jelentek meg tanulmányok a Magyar Nyelvőrben és a Magyar Nyelvben erről a témáról. A szerzők főként az azokat hangsúlytalan helyzetben való előfordulását vizsgálták, de szó volt az ő - az megoszlásról, az óket hangsúlyos és hangsúlytalan használatáról is. A vitához hozzászóló J. Soltész Katalin, Bán Ervin, Szepesy Gyula, Elekfi László irodalmi példákkal igazolta, hogy költőink és íróink helyes nyelvérzékük alapján használták a mutató névmást mondat végi, hangsúlytalan helyzetben:

- 2./ "Tördelheted le a fa lombjait,
Idő jártával újra kivirít; Tövestül kell kitépni
azokat.
- Akasszátok föl a királyokat!"

(Petőfi: Akasszátok föl...)

- 3./ "Á rémhírekre csak legyintett, bár el-elhitte
azokat."

(Illyés Gyula: Kora tavasz)

J. Soltész Katalin fogalmazta meg a névmáshasználat szó-

rendi szabályát: az ő határozóragos alakja az állítmány után, a mutató névmás határozóragos alakja az állítmány előtt helyezkedik el. Ha mondat végi helyzetben mutató névmás áll, előtérbe kerül a távolra utaló jellege. Érzelmi távolságtartást lehet a mutató névmással kifejezni (J. Soltész 1976.).

Elekfi László példamondatai (l. 1980c: 300):

- 4./ Megvizsgálták a pártoktatás öt-öt tankönyvét, és a nyelvhelyesség mérlegére tették őket.
- 5./ Megvizsgálták a pártoktatás öt-öt tankönyvét, és a nyelvhelyesség mérlegére tették azokat.

A magyarban mondat végi helyzetben természetesebb az ő személyes névmás tárgyragos vagy határozóragos alakja, ha ide ragos mutató névmás kerül, távolítást, távolságtartást fejez ki a névmás.

Mi befolyásolja a nominativusi alakokban az ő - az névmás közti megoszlást?

- 6./ A gumicsónakok nem sokáig fuvarozták a gyerekeket, hamar tönkrementek, mert azok nem kímélték őket.
Így hát ők is cserbenhagyták azokat.

(Szepesy 1978.)

- 7./ "Mogyoróval kedveskedett Rozáliának, de az azt üzente, hogy ő nem mókus."

(Mikszáth; idézi Elekfi 1980a: 181)

Ezekben a mondatokban a mutató névmás az a mondatban új információra, a nem--alanyra, a rémára utal.

Pléh Csaba tesztvizsgálattal igazolta az az névmás rémára visszautaló funkcióját. 80 egyetemi hallgatónál elemezte a mutató névmás anaforikus értelmezését. Megállapítja a vizsgálat eredményéből, hogy az az nominativusi alakja elsősorban a mondat függő mondatrészére, az új információra utal. (l. Pléh 1981.)

8./ A fiú meglátta a lányt. Az felállt és megszólalt. Az ilyen típusú mondatokban a mutató névmás anaforikus funkcióban elvesztette konkrét távolságra utaló jellegét, grammatikalizálódott. A tárgyasetben viszont előtérbe került a távolra utaló funkciója:

9./ Az úrhölgy a szukájával sétautat tett.

Az érdekes volt.

10./ Az úrhölgy a szukájával sétautat tette.

Azt megnéztük.

(Elekfi 1980a: 186)

Az az és az ez névmásnak lehet a szövegben a közelebbire és a távolabbira utaló jelentése:

11./ "Óh az álomlátások mindig azt az alakot hozzák eléje: boldogan és szenvedve, átadva és elveszítve, azoktól még csak örültebb lett."

(Jókai: Az aranyember; idézi Szepesy 1978: 143)

Érzelmi távolítást is kifejezhet az az:

12./ "Az öcséd volt itt? Nem az volt, hanem a bátyám."

(Arany János; idézi Szepesy 1975: 415)

A partitívusi funkció a távolabbra utalás, a ritmusformáló használat, az élő-élettelen megoszlás, a mondat aktuális tagolása, a szórend, az érzelmi, hangulati távolítás befolyásolja a visszautaló személyes és mutató névmások használatát.

Különböző tendenciák keresztezik egymást állandóan minden nyelvben. A nyelvhasználat attól a tendenciától függ, amelyik felülkerekedik. Néha csak a hangulat, a képzelet változtatja a névmásokat. (Vö. Szepesy és Elekfi im.)

Van-e a finn névmáshasználatnak az őket-azokat problémájához hasonló vitatott területe? Ha hasonló kérdéses területet keresünk a finn névmásoknak, nemcsak az írott nyelvet kell vizsgálnunk, hanem figyelembe kell vennünk a beszélt köznyelvet, a nyelvjárásokat és az irodalmi nyelvet is.

A finn nyelvben a hän/he névmás anaforikusan emberre vonatkozik, a se/ne mindarra, ami nem ember. Az írott köznyelvnek ez az általános szabálya. A nyelvkönyvek és az iskolai tankönyvek is ugyanezt a szabályt fogalmazzák meg: Az írott nyelvben a se/ne névmást csak állatokra és dologra vonatkoztatva használjuk, de sohasem emberre. A választékos beszélt nyelvben és az írott köznyelvben a se, ne emberre való alkal-

mazását - nyelvjárási jellege miatt - kerülni kell.

(L. Setälä 1964: 68, Haila 1967: 31, Hakulinen 1979: 315.)

Ha megkérdezzük finn anyanyelvűeket a két névmás megoszlásáról, elmondják, hogy az iskolában megtanulták a 3. személyű névmás használatának a szabályát, igyekeznek is betartani, ha "szépen" akarnak beszélni, de gyakran megsértik a szabályt; emberre vonatkoztatva használják a se/ne névmást.

A hän, se, he, ne névmások beszélt nyelvi, irodalmi nyelvi és nyelvjárási használatának szabályszerűségeit elemzi Pauli Saukkonen (Saukkonen 1967: 286-291.) és Toivo Vuorela (Vuorela 1962: 464-465.).

A Nykysuomen käsikirja még utalást sem tartalmaz arra, hogy milyen változatok fordulnak elő a beszélt nyelvben. A Hakulinen (1979: 314.) megemlíti, hogy a beszélt nyelv törvényszerűségeivel nem foglalkozik könyvében, de utal Saukkonen tanulmányára. A Nykysuomen sanakirja tartalmazza a két névmás közötti megoszlást az írott nyelvben.

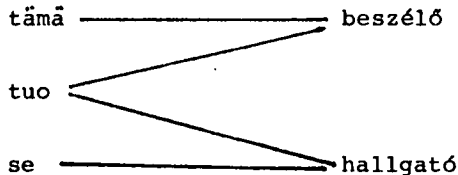
A finn 3. személyű névmások a nyelvjárásokban különböző megoszlásban jelennek meg. A keleti nyelvjárásban a hän/he személyes névmást használják emberre, s alkalmanként a se/ne névmást. A nyugati nyelvjárásokban a tämä, nämä névmásokat személyes névmási funkcióban, s a hän névmás visszaható névmássá alakult. Van olyan nyelvjárás, amelyben a se névmást használják emberre, s a hän névmást állatra. (Vö. Vuorela 1962: 464.)

A beszélt nyelvben szabadon váltakozik a hän, se és a he, ne. Megoszlásukra vonatkozó szabály nem fogalmazható meg.

Pauli Saukkonen tanulmányában a személyes névmások oppozíciójában a deiktikus névmásokhoz hasonló oppozíciót vél felfedezni. Terho Itkonen szerint (1979: 115-127.) a tämä, tuo, se deiktikus névmások közti különbség lényege nem a távolság különböző mértéke, hanem a beszélő és a hallgató különböző nézőpontjának a hangsúlyozása. A tämä a beszélő nézőpontját emeli ki. Azt jelöli, ami a beszélő közelében van. A tuo a beszélő és a hallgató közös látókörében levőt jelöli, a se pedig a hallgató szemléletére, nézőpontjára, a hallgatóhoz viszonyított távolságban levőre vonatkozik.

P. Saukkonen szerint a hän:se; he:ne oppozíciójának a deiktikus névmások tämä:se; nämä:ne; tuo:se; nuo:ne oppozíciói felelnek meg. Csak míg a deiktikus névmások térbeli távolságot jelölnek, addig a személyre utaló hän, se névmások oppozíciójában a szövegbeli, szemléletbeli, érzelmi vagy gondolati távolság jut kifejezésre.

A finn deiktikus névmások:

A finn (+ személy) jelentésű személyes névmások oppozíciója:

hän : se

he : ne

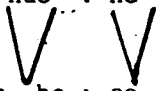
A deiktikus és a (+ személy) anaforikus névmások oppozíciói:

tämä : se

nämä : ne

tuo : se

nuo : ne

hän, he : se, ne

A beszélőhöz gondolatban közel állóról lehet beszélni hän névmással, a jelenlevőről szintén, a gondolatban távol levő személyt közel lehet hozni hän névmással, s lehet távolra helyezni, s mint kívül állóról beszélni róla, s akkor a se névmást kell használni. Az irodalmi nyelv a szemléletváltás kifejezésére használja a beleképzeléses előadásmódban a han, se névmás váltakozását.

R. Austerlitz szerint a se mutató névmás deiktikusan "a bizonytalan távolságban levőt" jelöli (Austerlitz 1974.). A főnévre, főnévi csoportra utaló (-személy) jegyű anaforikus se jelentéstartalmában is benne van a bizonytalanság tényezője. Míg a hän általában az alanyra utal, a se utalhat bármely függő mondatrészre is. A (+ személy) jegyű anaforikus se névmás a gondolatban, szemléletben bizonytalan távolságban

levőt jelölheti. Ezért tudja felhasználni a modern finn szép-próza a hän/se névmás váltakozását az ember tudatában lejátszó drámaiság kifejezésére.

A tämä:se oppozíciójához hasonló a hän:se oppozíciója a következő esetekben:

A függő beszédben a főmondat se névmására a hän névmás utal. A hän anaforikus a se nem, a hän az imént említettre, a szövegben közel levőre utal:

13./ Se sanoit, ettei hän voi tulla.

14./ "Se on puhellut, että hän maalaa Hiljasta kuvan..."

(Sillanpää 22)

A távol levőt közelebb hozza a beszélő, s akkor hän névmást használ:

15./ "Sitten ne painuvat sisälle pukuhuoneeseen, ottavat vaippansa ja lehtäviä, nyt rinnatusten, vaikkakin toisiinsa katsomatta. Käveläviä kuin nuoret varsat pitkin laiturin siltaa - ja viimeinen, minka Manu heistä näkee, on varikkaan vaipan vilahdus lepän lehvien välistä."

(Sillanpää 12)

A tu:se oppozíciójához hasonló a hän:se oppozíciója akkor, amikor az író a beszélő és a hallgató közös látókörében levőről ír. A hän névmást használja arra, akit a közös

látókörbe helyez, a se névmást arra, akit távolra a beszélő nézőpontjától:

16./ "Olikin sateinen alkukesä, kirjailija sanoi.

Isäntä katsoi häntä hetken suu supussa.

- Ai sinä olet ruvennutkin harrastamaan vaimoja.

- Ei ole ollut tapana. Enkä minä tätäkään pyytänyt, se oli tullut tänne pyytämättä. Tuli vain yhtenä kauniina lauantai-päivänä ostokassi kädessä. Se oli käynyt kaupassa ostamassa ruokaa sunnuntaiksi. Siellä kaupassa se oli kuullut, kun kaksi naista oli jutelleet keskenään, että Karlssonin Erkki tekee jollekin naiselle sisaremontie, ja sitten ne olivat nauraa hihittäneet. Siitä paikasta se lähti sen ostokasinsa kanssa pyyhältämään ja tulee tänne ja valittaa, millainen mies hänellä on. Tämän jälkeen se saakin olla sellainen kuin on. Nyt heillä ei ole muuta yhteistä kuin kansalaisuus, kieli ja uskonto. Ikänsä hän on ollut niin uskollinen, etteivät sitä ihmisetkään jaksaa uskoa, ne levittelevät hänestä juttuja. Mutta kun hän päästää pellit auki, siinä ei ole kellään nokan koputtamista. Kai hänellä on yhtä hyvät oikeudet elää ja huorastaa kuin hänen miehelläänkin."

(Meri 126.)

A modern finn széppróza gyakran alkalmazza a se, ne névmást emberre. Veijo Meri mestere a se névmás használatának. A hän:se névmások oppozíciójának lényege a "távolság" mozza-

nata. A hän a beszélő, az író szemléletében érzelemben, gondolatban, szövegben közelebb levőre utal, míg a se a távolabbira. A dologra, állatra utaló egyes szám 3. személyű se névmás elvesztette a "távolság" jelölésének a képességét, grammatikalizálódott, nem a mutató névmási funkció áll előtérben. Az emberre utaló személyes névmási se-ben "kiugrik" a mutató névmás. Csak a névmás változása jelöli néha, hogy nem a beszélő szemléletét, hanem valamelyik szereplő szemléletét hangsúlyozza az író.

17./ finn:

"Jalmari mökkilainen unohti siinä huokeasti lehmänsä kivun- ja katseli ajatuksissaan vaimonsa menoa. Hyvin korea suviehtoo oli, juuri vähän ennen heinäajan alkua. Taiteilijakin näkyi suotelevan, kaiketi taipansa mukaan tar- kestelemassa pihoja ja rantapiittoa. Sen valkea punapohjainen vene meni niin läheltä Hiljaa, että sen sopi sille jotain sanoa, koska Hilja naytti hiukan harventavan soutuaan. Se on puhellut, että hän maalaa Hiljasta kuvan sitten semmoisena kuin se imettää pikkuistansa, mutta Hilja on tähän asti huitassut kädellään ja sanonut että ei tule mitään. Jalmari kävelee jo mökille päin..."

(Sillanpää 22.)

A beleképzeléses előadásmódban a szemléletváltás névmással való kifejezése a magyar nyelvben nem lehetséges. A

személyre utaló hän, se közti különbséget a magyar nyelv nem tudja kifejezni. Ez látszik a finn idézetek magyar fordításából is.

18./ magyar:

"- Hát esős is volt a nyár eleje - jegyezte meg az író.
A házigazda egy pillanatig összehúzott szájjal nézte.
- Szóval férjes asszonyokkal is foglalkozol;
- Nem szokásom. Ezt se én hívtam, úgy jött ide magától. Egy szép szombati napon, bevásárlószatyorral a kezében. A boltban volt ennivalót vásárolni vasárnapra. Ott hallotta, amint két nő arról beszélget egymással, hogy az Erkki Karlsson belső tatarozást végez valamilyen nőszemélynek, aztán ezen vihogtak. Iderohant egyenesen a szatyorral együtt, és elpanaszolta, hogy milyen férje van neki. Ezután őtöle maradhat is olyan, amilyen. Nincs most már több köze hozzá, csak annyi, hogy finn állampolgár ő is, finnül beszélnek, egyforma vallásúak. Ő pedig egész életében olyan hűséges volt hozzá, hogy az emberek el sem tudják képzelni, és mindenféle pletykát terjesztenek róla. Ahhoz meg, hogy most kibontja a főkötőjét, senkinek semmi köze. Neki is éppannyi joga van élni, mint a férjének."

(Meri 198.)

19./ magyar:

"Jalmari, a zsellér megfélemezett a tehén bajáról és elgondolkozva nézett távolodó felesége után.

Gyönyörű nyári este volt, hamarosan megkezdődik a kaszálás. A művész is ott volt a tavon a csónakjával, és szokása szerint az udvarokat és a partot figyelte. Pirosfenekű, fehér csónakjával olyan közel került Hilja csónakjához, hogy néhány szót is válthattak. Hilja kissé le is lassította az evezést. A művész többször is említette, hogy majd lefesti Hilját, amikor majd a csecsemőjét szoptatja, de Hilja mindig csak legyintett a kezével, s meg is mondta, hogy abból ugyan nem lesz semmi. Jalmari a ház felé igyekezett..."

(Sillanpää 475.)

A szövegre utaló tämä, nämä, tu, nuo névmások utaló funkcióját vizsgálva kitűnik, hogy ezek a névmások is őrzik eredeti deiktikus vonásaikat. A tämä a szövegben közelebbire, tu a távolabbira utal, ha főnevet, főnévi csoportot helyettesít, ha személyes névmási funkciót tölt be.

20./ "Pyysin Pekaakin tulemaan, mutta tämä kieltäytyi."

21./ "Oli hallitsijan lähimpiä miehiä tämän kuolemaan asti."

(NYKS VI. 144.)

A tu a korábban említettre, a szóban levőre utal. Legtöbbször párbeszédben a másik mondatában elhangzott főnévre, főnévi csoportra vonatkozik. (Hakulinen 1979: 316.)

22./ "Kauppias ja kerjäläinen, tu rikas, tämä köyha."

(NYKS VI: 52.)

A mondat függő mondatrészeire utaló tämä is a közelebbire, az imént említettre utal:

23./ finn: Postimies meni talonmiehen tu.

Tämä antoi hänelle hissiavaimen.

24./ magyar: A postás bement a házmesterhez. Az odaadta neki a liftkulcsot.

25./ magyar: "Mogyoróval kedveskedett Rozáliának, de az azt üzenté, hogy ő nem mókus."

(Mikszáth Kálmán im.)

26./ finn: Hän toi ystävällisestä pahkinöitä Rozalialle, mutta tämä lähetti sanaa, että hän ei ole oravaa.

A magyar anaforikus személyes és mutató névmások közti választást az élő-élettelenre utalás, az információszerkezet, a szövegbeli távolság, az érzelmi, gondolati távolság, a partitivusi funkció, a ritmusformáló használat, a hangulat stb. határozta meg. A finn anaforikus névmások közti választást az élő-élettelen megoszlás, a szemléletbeli távolság, a szövegbeli távolság dönti el. Mindkét nyelvben szerepe van az anaforikus utalásban a távolság tényének. A finnben több vonatkozásban tűnik elő az anaforikus utalásban a távolság moz-

zanata. A magyar anaforikus névmások jelentéstartalmában jobban elhomályosult az eredeti deiktikus tartalom, a névmások grammatikalizálódtak, míg a finn anaforikus névmások a szövegben deiktikusabbak.

A magyar és a finn anaforikus névmások mutató névmási eredetűek. A személyes névmások is visszavezethetők a mutató névmásokra, bár a kétféle funkció már az uráli korban kettévált, de mind a mai napig megőrizte néhány anaforikus névmás eredeti deiktikus vonását.

A 3. személyű személyes névmás szerepében több rokon nyelvben régebbi mutató névmás fejleményeit találjuk (észt: tema "ez → ő", cser. tušo, ngan. sete "az → ő"). (Vö. Hajdú 1973: 60-61; Ojansuu 1922: 140; Balázs 1968: 195.)

A magyar ő és a finn hän azonos tőalakra vezethető vissza. A rekonstruált finnugor alapalak ^xs₃ lehetett. A finn se visszavezethető uráli ^xce alakra. A magyar az uráli ^xo vagy u-z névmásképzős származéka, amely feltehetően ^xt₃ mutató névmásból ered. A magyar ez uráli eredetű ^xe tőalakra vezethető vissza, ehhez járul a -z névmásképző. A finn tämä rekonstruált alakja ^xtä-, a tuo uráli alakja ^xto lehetett. (Vö. MSZFE, TESz.) S mivel az uráli korban léteztek már a fogalmat jelölő szavak, feltehető az is, hogy a 3. személyű személyes névmás is előfordult anaforikus funkcióban, nemcsak deiktikusan. Ezt a rokon nyelvi megfelelőekkel igazolni is

lehetne. Rédei Károly szerint az uráli alapnyelvben feltételezhető kilenc mutató névmás közül nyolcnak lehetett deiktikus funkciója, s a ^xče~čŕ névmásnak anaforikus szerepe. (L. Rédei 1973: 315.)

Megvizsgálva a magyar és a finn anaforikus névmások mondatbeli szerepét, utaló funkcióját, megállapítható az, hogy bár a személyes és mutató névmások már az uráli korban elváltak egymástól, de a mutató névmási funkció az anaforikus utalásban mégis kitűnik. A finn személyre utaló se jelentésében megvan ma is a "távolság" ténye, a tämä a szövegben legközelebb álló szóra mutat "deiktikusan", a tuo a távolabb említettre utal.

A magyar rémára utaló az teljes mértékben elvesztette eredeti távolságot jelölő funkcióját, de csak a nominativusban érvényesül ez leginkább, az accusativusban és a további esetekben már előtérbe kerül a távolra utaló jellege. Az érzelmi, gondolati, szövegbeli távolságot jelölő ez, az is őrizi eredeti mutató névmási jellegét.

I R O D A L O M

- ANTAL 1977 = ANTAL László: Egy új magyar nyelvtan felé. Magvető, 1977. Kirajzolódó körvonalak: A magyar prominalizáció.
- AUSTERLITZ 1976 = Robert AUSTERLITZ: Remarks on deixis. Kézirat 121. p.
- BALÁZS 1968 = BALÁZS János: Az ige grammatikája és szemantikája a szintagmatika szempontjából, NyK 70. köt., 191-199. p.
- ELEKFI 1979 = ELEKFI László: Hogyan utaljunk vissza: Őket? azokat? Nyr 103. évf. 421-426. p.
- ELEKFI 1980a = ELEKFI László: Azokat - Őket I. MNy 76. évf. 176-187. p.
- ELEKFI 1980b = ELEKFI László: Azokat - Őket II. MNy 76. évf. 323-330. p.
- ELEKFI 1980c = ELEKFI László: Névmási elemek anaforikus használata. A magyar nyelv grammatikája. A magyar nyelvészek nemzetközi kongresszusának előadásai. Akadémiai Kiadó Bp. 1980., 299-306. p.
- HAILA 1967 = V. A. HAILA--Anna ISONIEMI: Suomen oppikirja, Helsinki, Otava, 1967.

- HAJDÓ 1973 = HAJDÓ Péter: Bevezetés az uráli nyelvtudományba.
Tankönyvkiadó Bp. 1973.
- HAKULINEN 1979 = Auli HAKULINEN--Fred KARLSSON: Nykysuomen
lauseoppia, Suomalaisen Kirjellisuuden Seura,
Jyväskylä 1979.
- ITKONEN 1979 = Terho ITKONEN: Zur Semantik und Pragmatik der
finnischen Demonstrativa. Festschrift für Wolfgang
Schlachter zum 70. Geburtstag. Szerk. Christoph
Glaser--János Pusztay. Veröffentlichungen der
Societas Uralo-Altaica 11. kötet, Wiesbaden 1979,
113-127. p.
- J. SOLTÉSZ 1976 = J. SOLTÉSZ Katalin--BÁN Ervin: Mikor őket,
mikor azokat? Nyr 100. évf. 257-262. p.
- KORHONEN 1981 = Mikko KORHONEN: Suomi ja unkari sukulaiskielinä:
Yhteleisyyksiä ja eroja, Folia Hungarica 1.
(Szerk. Márk Tamás és Pirkko Suikkonen.) Helsinki
1981.
- OJANSUU 1922 = Heikki OJANSUU: Itämerensuomalaisten kielten
pronominioppia. Turku 1922.
- PLÉH 1981 = PLÉH Csaba: A visszautaló nyelvi eszközök értel-
mezése. Magyar Pszichológiai Szemle, 38. évf. 22.
215-230. p.
- RÉDEI 1973 = Károly RÉDEI: Über die Demonstrativpronomina in

- den uralischen Sprachen, Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 150, Helsinki 1973. 311-319. p.
- SAUKKONEN 1967 = Pauli SAUKKONEN: Persoonapronominien hän:se, he:ne distinktiivii oppositio, Virittäjä 71. évf. 286-291. p.
- SETÄLÄ 1964 = E. N. SETÄLÄ--NIEMINEN-OJAJÄRVI: Suomen kielen oppikirja, Helsinki, Otava, 1964.
- SZEPESY 1975 = SZEPESY Gyula: Őket - azokat. Nyr 99. évf. 414-424. p.
- SZEPESY 1978 = SZEPESY Gyula: Kritériumok az Őket és azokat használatához. Nyr 102. évf. 129-148. p.
- VUORELA 1962 = Toivo VUORELA: Hän ja se pronominién kaytöstä, Virittäjä 66. évf. 464-465. p.
- MSZFE = A magyar szókészlet finnugor elemei. (Szerk. Lakó György és Rédei Károly I-III.) Akadémiai Kiadó Bp. 1967, 1971, 1978.
- NYKK = Nykysuomen käsikirja (Szerk. Osmo Ikola), Weilin-Göös, Helsinki 1971.
- NYKS = Nykysuomen sanakirja (Főszerk. Matti Sadeniemi.) Suomalaisen Kirjellisuuden Seura, SOY, Porvoo - Helsinki 1951, 1953, 1954, 1956, 1959, 1961.
- TESz = A mai magyar nyelv történeti etimológiai szótára. (Főszerk. Benkő Loránd) Akadémiai Kiadó Bp. 1967., 1976.

AZ IRODALMI PÉLDÁK FORRÁSAI

1. Veijo Meri: Peiliin piirretty nainen.
Suuri Suomalainen Kirjakerho. Helsinki 1970.
2. Veijo Meri: Tükörbe rajzolt nő. Fordította: Gombár
Endre. Európa Könyvkiadó Bp. 1968.
3. F. E. Sillanpää: Ihmiset suviyössä. Otava, Helsinki
1976.
4. F. E. Sillanpää: Emberek a nyári éjszakában. Fordította:
Sebestyén Irén. Európa Könyvkiadó Bp. 1981.
(A finn irodalom könyvtára. Regények: Silja.
Egy férfi útja, Emberek a nyári éjszakában.)